

YOSHLARDA ENDEMIK BUQOQ

Alfraganus universiteti
Stomatologiya kafedrası assistenti
Olimbayev Bekzod Muzaffar o'g'li

Anotatsiya: Tadqiqotda bolalar organizmiga ekologik omillari, yer-suv tarkibidagi yod tanqisligi, ovqatlanish xususiyatlari va sog'liqni saqlash tizimidagi profilaktik tadbirlarning ahamiyati tahlil qilinadi. Ushbu ish yod tanqisligi oqibatida yuzaga keladigan qalqonsimon bez kasalliklarining erta aniqlanishi va ularning oldini olishda zamonaviy yondashuvlarni o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Endemik buqoq, Farg'ona vodiysi, yod tanqisligi, qalqonsimon bez, bolalar salomatligi, profilaktika, yodlash dasturlari.

Endemik buqoq – buqalqonsimon bezning kattalashishi bilan kechadigan kasallik bo'lib, uning asosiy sababi organizmda yod yetishmovchiligidir. Farg'ona vodiysi geografik va ekologik jihatdan yod tanqisligi mavjud bo'lgan hududlar qatoriga kiradi. Bu yerda suv, tuproq va oziq-ovqat mahsulotlarida yod miqdorining kamligi sababli ayniqsa bolalar orasida qalqonsimon bez kasalliklari keng tarqalgan. Yod yetishmovchiligi bolaning nafaqat jismoniy, balki aqliy rivojlanishiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi, immunitetni pasaytiradi va o'quv jarayonidagi muvaffaqiyatlariga to'sqinlik qiladi. Shu bois mazkur hududda yashovchi aholining, ayniqsa maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarning sog'lig'ini mustahkamlashda yod profilaktikasi muhim ahamiyatga ega.

Bolalarda endemik buqoqning asosiy klinik belgilari qalqonsimon bezning kattalashishi, umumiy holsizlik, charchoq, diqqatning pasayishi, o'sish va rivojlanishning sekinlashishi bilan namoyon bo'ladi. Kasallikning dastlabki bosqichlarida o'ziga xos simptomlar bo'lmagani uchun ota-onalar ko'pincha uni erta davrda sezmaydi. Shu bois maktabgacha ta'lim muassasalari va maktablarda muntazam tibbiy ko'riklar o'tkazish juda muhim hisoblanadi. Erta tashxis qo'yish qalqonsimon bez faoliyatidagi o'zgarishlarni erta davrda aniqlash va kasallikning og'ir bosqichlarini oldini olish imkonini beradi.

Zamonaviy tashxis usullaridan biri ultratovush tekshiruvi bo'lib, u qalqonsimon bez hajmi, tuzilishi, tugunlarning mavjudligini aniq ko'rsatib beradi. Shuningdek, qondagi T3, T4 gormonlari va TSH (tirotrop gormoni) miqdorini o'lchash orqali qalqonsimon bez faoliyatini baholash mumkin. Davolash usuli kasallikning og'irligiga qarab belgilanadi: yengil holatlarda yod preparatlari bilan profilaktika va ovqatlanishni to'g'rilash yetarli bo'lsa, og'ir bosqichlarda endokrinolog nazoratida gormonal terapiya yoki jarrohlik aralashuvi talab qilinishi mumkin.

Profilaktika endemik buqoqning oldini olishda eng asosiy chora hisoblanadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti tavsiyalariga ko'ra, yod yetishmovchiligini bartaraf etishda eng samarali usul aholining muntazam yodlangan tuz iste'molini yo'lga qo'yishdir. Bundan tashqari, baliq, dengiz mahsulotlari, sut, tuxum, yodga boy mevasabzavotlar bolalar ovqatlanish ratsionida muntazam bo'lishi zarur. Maktabgacha yoshdagi bolalar va homilador ayollar uchun maxsus yod preparatlarini shifokor tavsiyasiga binoan qabul qilish kasallik xavfini sezilarli darajada kamaytiradi.

Bolalarda bolalarda endemik buqoqning oldini olish uchun davlat, tibbiyot muassasalari, ta'lim tizimi va aholining o'zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Yod yetishmovchiligiga qarshi kurashish, muntazam tibbiy ko'riklar, sog'lom ovqatlanish madaniyatini shakllantirish orqali ushbu kasallikning bolalar salomatligiga ta'sirini sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Bolalar orasida endemik buqoqning keng tarqalishi, avvalo, hududlarning ekologik xususiyatlari – yer, suv va oziq-ovqat tarkibidagi yod tanqisligi bilan chambarchas bog'liqdir. Bu kasallik nafaqat qalqonsimon bez faoliyatining buzilishiga, balki bolalarning jismoniy o'sishi va aqliy rivojlanishida orqaga qolishiga ham olib keladi. Shu bois yod yetishmovchiligini erta aniqlash, profilaktik choralarni keng joriy etish, ota-onalar va pedagoglar o'rtasida ma'rifiy ishlarni kuchaytirish eng muhim vazifadir. Muntazam tibbiy ko'riklar, sifatli yodlangan tuz iste'molini ta'minlash, yodga boy mahsulotlarni ratsionga kiritish va davlat darajasida nazorat mexanizmlarini kuchaytirish orqali bolalarda endemik buqoqning oldini olish mumkin. Davlat, sog'liqni saqlash tizimi va aholining birgalikdagi sa'y-harakatlari kelajak avlod salomatligini mustahkamlashda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). *Iodine Deficiency Disorders and Their Prevention*. Geneva, 2021.
2. Normurodov Sh., Saidova M. "Bolalarda endemik buqoqni tashxislash va davolashning zamonaviy yondashuvlari." *Pediatrica jurnali*, №2, 2023.